

JÖRG FRIEHS.

Páris, június.

□ Két évvel ezelőtt találkoztam vele először.

□ Velencében történt.

□ Egy verőfényes őszi reggelen, mikor az illuziórontó turisták nem lepték még el az Accademia termeit, hogy prózai zszibongásukkal elüzzék mindazokat a szép álmokat, amelyeket a Scuola della Carita remekeinek szemlélete közben mintegy elbűvölve szövögetünk, mikor a nagy termek márványoszlopai között még csak a reggeli napsugár arany-sárga kévei táncoltatták a porszemeket, elhelyezkedtem egy homályos sarokban s Tintoretto Hűtelen asszonyát csodálva magam elé idéztem egy egész fényes processziót, amelyben felvonultak előttem a félelmetes Dandolok, az ármányos Contarinik, a dúsgazdag Carlettok s a gyilkos Renzik, elmesélve egymás után csillogó életüknek s sötét büneiknek történetét.

□ Körülbelül egy fél óráig lehettem ebben az ábrándos vízióban, mikor az ellenkező sarokból hirtelen egy másik szemlélő alakja tünt elém. Egy szőke fűrtös, sápadt képű, exaltált tekintetű fiatal ember volt, aki az enyémhez hasonló álmodozásban dőlt hátra székében, szemeit ugyanarra a Tintoretto-ra függesztve, amelyet eddig én bámultam.

□ Halavány arcában volt valami diszharmónikus, szomorú vonás, amely az első tekintésre megragadta figyelmemet. Valami olyan szomorúság ült ezen az arcon, amelynek forrása valahonnan mélyebbről látszott fakadni, mint a prózai élet apró sebei.

□ Ilyen diszharmónikus szomorúságot rendszeren azokon a lényeken észlelhetünk, akik valami különös belső sugallattól hevítve külömbeknek érzik magukat többi embertársaiknál, de akik nem elég erősek arra, hogy ezt a sejtett fölényt határozottan érvényesíteni is tudják. Ez a fájdalmas expresszió, amelyet Voltaire „a lehetetlen zsenik melankóliájának“ nevez, ellenállhatatlanul vonzotta kíváncsiságomat.

□ Lassankint érkezni kezdtek a kopogós cipőjű német turisták s a Baedekert hangosan olvasó angol utazók. Személyökben megjelent a durva realitás s a színes álmoknak vége volt.

□ A kijárat felé indultam s mielőtt elértem volna a lépcsőket, észrevettem, hogy ő is felkelt helyéről. Az Accademia előtt együtt szálltunk be a vaporettóba.

□ Nem tudtam megállni, hogy meg ne szólítsam.

□ Tintorettről kezdtünk beszélni s hamarosan megállapodtunk abban, hogy Rafael tulságosan szegény maestro Jacopo Robusti mellett.

□ Két napig állandóan együtt róttuk azután Venezia festőien piszkos sikátorait s együtt siklottunk végig zöld habú vízi utain, valami elrejtett kápolnát keresve, vagy valami mohlepte, hűvös vizü márványkút után kutatva.

□ Ez alatt megtudtam, hogy az én halvány arcú fiatal emberem a messze Finn országból, a hideg ködök honából jön, ahol a Stömstäng pályadíjjal koszorúzta egy verskötetét s elküldte tanulni, a boldogabb, melegebb országok életét megnézni.

□ A harmadik nap elváltunk. Ő Nápoly felé vette utját, én pedig Firenzének indultam.

□ A Ponte Vecchio kongó árkádjai alatt sétálva másnap, elgondoltam, hogy az ébredezni kezdő északi nemzetek nagy zseni-i között nemsokára az én melankólikus tekintetű fiatal barátomnak, Jörg Friehsnek nevét is olvasni fogom.

□ □

□ Néhány héttel ezelőtt ismét találkoztam vele; most már itt Párisban.

□ A poéták s a festők romantikus negyedében, a Quartier du Montparnasse-ban van egy vidám zenéjű, zajos életű kávéház, amely éjjelenként találkozója a környék művészeinek. Ide jártak hajdan Beaudelaire és Manet, itt itta absinthjét Verlaine s itt volt az a törzsasztal, amelynél Oscar Wilde esténként elmesélte csillogó Poèmes en prose-ait.

□ Itt láttam viszont egy este az én finn költőmet.

□ Amint vermouthe-já fölé hajolva fáradt szemeivel a falak kiabálószerű hirdetéseit nézte meredten, sápadt arca még szomorúbbnak látszott, mint először. De ez a szomorúság most az egyszer nem volt diszharmónikus. Rendezetlen fürteit takaró kalapja gyűrött volt és színehagyott. Felöltője, amelyet állig begombolt,

feltos volt és kifeslett. Régóta nem tisztított cipője lyukas volt és szétálló.

□ A gyűrött kalap s a feslett kabát pusztá gondatlanságnak is lehet a jele; de a rongyos cipők — mint mondja Anatole Manette Salomon-ban — azok mindig a sötét nyomor kétségtelen tanújelei.

□ Mikor asztalához mentem s köszöntöttem, először alig ismert meg.

□ Vagy talán nem is akart megismerni.

□ Nyomorának jelei feszélyezhették s bizonyára félt, hogy sajnálkozni fogok rajta. És az kétségtelen, hogy az összes érzelmi megnyilvánulások között a szána-kozást türjük el legkevésbé embertársainktól.

□ Az irigység, a rossz akarát, a gyűlölet hozzá képest serkentő eszközök, amelyek életnek és megtorlásra ösztönöznek. De a száanalom az öl, a száanalom még csak jobban elgyöngíti a gyöngeségünket.

□ Hogy elejét vegye kérdéseimnek, ő maga kezdett el beszélni. Rekedt, tompa hangon, amelyen átsűrődött az erős, mérges, de vigaszt hozó italok szaga s amelyet meg-meg szakított a roncsolt tüdő zilálása, elbeszélte, hogy haza kellett volna mennie már régen, ködös, finn-honába, ahol nevét ismerik s ahol megbecsülnék — de ahol nincs meleg napsugár s ahol a hó s a hideg, nyirkos eső, mint valami sulyos ólom lepel, rásulyosodik a lélekre.

□ Az élet derűjét, a vidám csillogó napsütést hajszolva bejárta Algirt s Spanyolországot — majd, mikor anyagi forrásai kikapadtak, eljött ide Párisba, ahol senkisémet hal éhen s ahol még nyomorogni is könnyebb, mint másutt.

□ Első találkozásunkról kezdtem neki beszélni. Bágyadt, tört fényű szemei errefelcsillantak egy pillanatra.

□ „Először el akartam rejtőzni, mikor belépett a kávéházba. De látom, oly kár lett volna . . . Sőt most még örülök is, hogy viszont látom magát. Ez a találkozás önkénytelenül is feleleveníti előttem az Itáliai szép napok képét. Mostani nyomorúságomban pedig úgyszólván kizárólag a szebb időknek az emléke tart fenn. Mert higye el nekem, hogy Dantenak annyit citált sorai, amelyeket a szenvedésről, a nyomorról szólva Francesco de Rimininek a szájába ad:

Nessun maggior dolore

Che de ricordarsi al tempo felice

Nella miseria.

(Nincsen nagyobb kín, mint boldog időkre való visszaemlékezés — a nyomorban.) teljesen hami-sak. Nemcsak, hogy nem fájdalmas a „boldog

időkre való visszaemlékezés,“ hanem éppen ellenkezőleg, ezeknek a jobb időknek az emléke az egyetlen kincsünk akkor, mikor a sötét nyomor órái elérkeznek s ép ez a szép emlék az, amely erőt ad némileg a küzdelemhez s reményt a jövőhöz. Igen, a mult emlékei nélkül már rég elvesztettem volna minden erőmet a nyomorúságban. Mert a nyomorúság borzalmas valami. Ha a nélkülözés csak az volna, amit a szentimentális könyvekben találunk: egy nádviskó, földpadozatával s kényelmetlen szalma ágyával, vagy egy hideg, üres szoba, egyetlen székel s egy repedt vizes korsóval, úgy teljesen bele tudnék törődni. De mikor a nyomor egy ocsmány padlásszobát jelent, piszkos fekhelyével, ahol a takarót egy cafrangos télikabát helyettesíti s az ablaküveget egy penészes, bűzös olajos papir és ahol a sánta asztalon egy törött olajméc s világítja meg a kéziratokba burkolt undorító ételmaradékokat — egy-szóval, mikor a nyomor a piszkot jelenti, akkor az elviselhetetlen.“

□ Itt egy pillanatra megállott, nem tudom, azért-e, hogy feltörekvő könnyeit visszaszorítsa, vagy pedig azért, hogy kiürült poharát újra szinig töltsse.

□ „És ami a legszomorúbb, kezdte újra, az, hogy mikor a nyomor eléri a tetőpontját, mikor a lélek deprimáltsága közepette már csak az érzékek funkcionálnak, mikor nem gondolkozunk többé, mikor nem merünk már többé gondolkozni, tudva, hogy gondolataink még csak borzalmasabb színben tárnak elénk nyomorunk borzalmait — akkor nem azon törjük többé magunkat, hogy pár sous-t találjunk kenyérre, hanem azon, hogy néhány fillért teremtsünk elő, bárhonnán is — a mindent elfeledtető absinthra . . .“

□ Mikor aznap éjjel haza felé tartva a Luxembourg-kert susogó fái mellett elhaladtam, elgondoltam, hogy szegény finn barátom nevét nemsokára a Morgue csendes lakói között fogom feltalálni.

□ □

□ Egy ködös, esős, novemberi reggelen, ahogy a rue Jacob nyirkos kövezetén haladtam a Szajna felé, a Charité kórház fekete kapui egyszerre csak nyikorgva nyitlak szét, hogy utat engedjenek egy roz-zant, egylovas fekete halottas kocsinak.

□ A szomorú járművet, amely a bagueux-i szegények temetője felé tartott senkisémet követte s a koporsó-ján nem volt koszorú.

□ Jörg Friehs-t az én sápadt arcu finn költőmet temették.